

ТОВ ВИДАВНИЦТВО «РАНОК»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Видавництво «Ранок»

«11» березня 2026 р.

Віктор Володимирович КРУГЛОВ

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації вчителів географії
закладів загальної середньої освіти**

**ГЕОГРАФІЯ У 6–9 КЛАСАХ:
РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ НУШ**

Харків — 2026

Розробники:

Галина Довгань — учителька географії, учителька-методистка, співавторка підручників і модельних навчальних програм із географії, економіки та природничих наук.

Світлана Капіруліна — кандидатка педагогічних наук, доцентка, авторка та співавторка навчальних видань із географії та економіки, зокрема підручників і методичних посібників

Валерія Волик — методистка з географії видавництва «Ранок», вчителька географії.

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН № 904 від 12.10.2022)

https://rada.info/upload/users_files/44950214/201728af13d92460d8ed85c99c33c4c2.pdf

Термін дії програми: з 2026 до 2031 року.

Рецензенти:

Тетяна Назаренко — доктор педагогічних наук, професор, завідувача відділом навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України.

Валентина Нікольченко — учителька географії та біології Нововоронцовського ліцею Нововоронцовської селищної ради Херсонської області, учителька вищої категорії.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним упровадженням цифрових технологій, швидким оновленням інструментів навчання та розширенням можливостей їх використання у професійній діяльності педагогічних працівників. У цих умовах особливої ваги набуває підготовка вчителів географії до організації освітнього процесу відповідно до вимог Нової української школи, що передбачає реалізацію компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів до навчання.

Викладання географії у 6–9 класах базової середньої освіти потребує від учителя здатності створювати освітнє середовище, у якому учні розвивають просторове мислення, цифрову компетентність, критичне мислення, навички співпраці та вміння розв'язувати практичні завдання. Це зумовлює необхідність використання сучасних педагогічних технологій, організації проблемно орієнтованого, проектного та кооперативного навчання, а також застосування цифрових інструментів і ресурсів для підтримки очної, дистанційної та змішаної форм навчання.

Програма підвищення кваліфікації вчителів географії «Географія у 6–9 класах: реалізація концепції НУШ» (далі — програма) спрямована на оновлення та поглиблення професійних знань і вмінь учителів географії щодо застосування сучасних підходів до навчання, проєктування компетентнісно орієнтованих завдань, організації навчальної діяльності учнівства та створення рефлексивного освітнього середовища. Її реалізація сприятиме підвищенню професійної компетентності педагогічних працівників і вдосконаленню практики викладання географії в умовах реформування загальної середньої освіти.

Актуальність програми також визначається потребою реалізації положень нормативно-правових документів у сфері освіти, зокрема законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», Державного стандарту базової середньої освіти та професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

Цільова група: учителі закладів загальної середньої освіти, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми:

Реалізація програми підвищення кваліфікації здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, середовищного та STEM-орієнтованого підходів з урахуванням специфіки навчання географії.

Освітній процес організовується з поєднанням лекційних, практичних та самостійних видів діяльності слухачів / слухачок і спрямований на формування здатності застосовувати набуті знання в професійній діяльності. Значна увага приділяється практичній спрямованості навчання, зокрема проєктуванню фрагментів уроків географії, розробленню компетентнісно орієнтованих завдань, моделюванню навчальних ситуацій та використанню цифрових інструментів і географічних ресурсів.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики у сфері освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів географії закладів загальної середньої освіти (далі — ЗЗСО), необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 988-р від 14.12.2016, та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020.

Завдання підвищення кваліфікації:

- забезпечити розвиток загальних і професійних компетентностей учителів / учительок географії щодо реалізації сучасних підходів до навчання в умовах Нової української школи;
- поглибити й розширити знання з теорії та методики навчання географії, зокрема щодо впровадження компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, середовищного та STEM-орієнтованого підходів;
- сформувати та вдосконалити вміння проєктувати освітній процес з географії на засадах сучасних педагогічних технологій (проблемного, проєктного, кооперативного навчання);
- розвинути здатність організовувати активну пізнавальну діяльність учнівства, спрямовану на формування критичного мислення, просторового мислення та когнітивної гнучкості в межах природничої освітньої галузі;

- удосконалити вміння конструювати компетентнісно орієнтовані завдання з географії та добирати ефективні методи й цифрові інструменти для їх реалізації;
- сформувати здатність до організації формувального оцінювання, самооцінювання та рефлексії навчальної діяльності учнівства;
- активізувати розвиток професійної рефлексії, готовності до впровадження інновацій та використання цифрового освітнього середовища;
- удосконалити вміння реалізовувати освітній процес з географії в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання відповідно до сучасних освітніх вимог і державної політики у сфері освіти.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:
предметно-методична (А2), інформаційно-цифрова (А3), прогностична (Г1), організаційна (Г2).

Очікувані результати підвищення кваліфікації

Знання й розуміння:

- сутнісних характеристик сучасних підходів до навчання в Новій українській школі та особливостей їх реалізації у навчанні географії;
- спільних і відмінних рис проблемного й проєктного навчання та можливостей їх застосування на уроках географії;
- умов ефективного перебігу кооперативного навчання під час організації роботи учнівства на уроках географії;
- методів кооперативного навчання та формування колективної відповідальності в процесі виконання навчальних завдань з географії;
- сутності та принципів діяльнісного підходу в навчанні географії та інструментів його реалізації;
- ознак поверхневого і глибинного навчання та їх прояву під час вивчення географії;
- стратегій розвитку критичного, просторового мислення та когнітивної гнучкості учнівства засобами географії;
- особливостей конструювання компетентнісно орієнтованих завдань з географії.

Уміння:

- організовувати освітній процес з географії на засадах сучасних підходів до навчання в Новій українській школі;
- реалізовувати принципи діяльнісного підходу під час навчання географії, застосовувати відповідні методи та інструменти;
- реалізовувати сучасні підходи до навчання географії в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання;

- аналізувати, добирати та застосовувати компетентнісно орієнтовані завдання з географії;
- моделювати фрагменти уроків географії за сценаріями проблемного, проєктного та кооперативного навчання;
- планувати та організовувати навчальні проєкти з географії;
- добирати ефективні методи формування колективної відповідальності учнівства під час роботи з цифровими інструментами та географічними матеріалами;
- розробляти завдання для розвитку критичного, просторового мислення та когнітивної гнучкості учнівства;
- розрізняти ознаки поверхневого та глибинного навчання в освітньому процесі з географії;
- створювати рефлексивне освітнє середовище під час навчання географії.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- готовність застосовувати сучасні підходи до навчання в процесі викладання географії;
- усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку, мобільності та гнучкості в умовах сучасних освітніх змін;
- прагнення до організації навчання географії як діяльнісного, практично спрямованого процесу;
- орієнтація на розвиток особистості учня / учениці та формування ключових і предметної географічної компетентностей;
- здатність планувати освітній процес з географії відповідно до ідей Концепції Нової української школи.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Оцінювання результатів навчання слухачів здійснюється суб'єктом підвищення кваліфікації та базується на компетентнісному підході.

Система оцінювання спрямована на визначення рівня засвоєння навчального матеріалу, сформованості професійних умінь і досягнення очікуваних результатів програми.

Рейтинг слухача

Рейтинг слухача (РС) визначається як узагальнений показник результатів навчання та формується з урахуванням:

- підтвердженого ознайомлення з усіма навчальними юнітами програми (відеоматеріалами та навчальними матеріалами);
- результатів підсумкового тестування.

Формула визначення рейтингу слухача:

$$PC = OY + PT,$$

де:

ОЮ — факт опрацювання всіх навчальних юнітів програми;

ПТ — результат підсумкового тестування, виражений у відсотках правильних відповідей.

Практичні завдання в межах програми мають формувальний характер, спрямовані на закріплення навчального матеріалу та не підлягають окремому бальному оцінюванню.

Умови успішного завершення програми

Слухач вважається таким, що успішно завершив програму підвищення кваліфікації, за умови:

- опрацювання всіх навчальних юнітів курсу;
- отримання за результатами підсумкового тестування не менше 60 % правильних відповідей.

Результат оцінювання

Результати оцінювання використовуються для підтвердження факту успішного проходження програми підвищення кваліфікації та є підставою для видачі відповідного документа встановленого зразка.

Документ про підвищення кваліфікації: за результатами успішного виконання програми (подолання встановленого прохідного порогу) слухачеві видається сертифікат про підвищення кваліфікації обсягом 30 год / 1 кредит ЄКТС (відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами). Реєстр виданих сертифікатів оприлюднюється на офіційному вебсайті суб'єкта підвищення кваліфікації — «Видавництво "Ранок"».

Вартість навчання встановлюється залежно від обраного формату супроводу:

750 грн — самостійне опанування матеріалу модулів в індивідуальному темпі, тьюторський супровід за запитом, можливість зворотного зв'язку та індивідуально-групових консультацій.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття, практичні заняття та самостійну роботу. Підсумковий контроль: тестування та самооцінювання. Зміст програми складається з 2 модулів і 6 тем.

Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 30 год, із них: 9 год — лекційні заняття, 15 год — практична робота, 5 год — самостійна робота, 1 год — контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Методологічні стратегії та парадигма навчання географії в НУШ					
Тема 1.1. Концептуальні підходи НУШ: від знанневої парадигми до формування життєвих компетентностей	1	2	1	0	4
Тема 1.2. Сучасні підходи до навчання географії	2	3	1	0	6
Разом за модулем	3	5	2	0	10
МОДУЛЬ 2. Технології активного навчання та інструментарій моніторингу й оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках географії					
Тема 2.1. Інноваційні технології активного навчання географії в 6–9 класах	2	3	1	0	6
Тема 2.2. Глибинне навчання та критичне мислення: стратегії активізації пізнавальної діяльності учнів	1	2	1	0	4
Тема 2.3. Стратегії конструювання завдань та критеріального оцінювання в 6–9 класах	1	3	1	0	5
Тема 2.4. Використання цифрових географічних інструментів та геоданих в освітньому процесі	2	2	0	0	4
Разом за модулем	6	10	3	0	19
Підсумкові заходи	0	0	0	1	1
Усього	9	15	5	1	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Методологічні стратегії та парадигма навчання географії в НУШ

Тема 1.1. Концептуальні підходи НУШ: від знаннєвої парадигми до формування життєвих компетентностей

Поняття педагогічного підходу як стратегії організації освітнього процесу. Взаємозв'язок підходів, методів, форм і прийомів навчання. Зміна освітніх пріоритетів у сучасній школі: перехід від знаннєвої моделі до компетентнісної та розвиток життєвих навичок учнівства. Роль географії у формуванні ключових і предметної географічної компетентностей, розвитку просторового мислення та усвідомлення взаємозв'язків у системі «природа — суспільство». Реалізація сучасних підходів в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання.

Тема 1.2. Сучасні підходи до навчання географії

Компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, інтегративний, середовищний та STEM-орієнтований підходи: сутність, основні характеристики та можливості реалізації у навчанні географії. Формування ключових і предметної географічної компетентностей. Організація практичної, дослідницької та проектної діяльності учнівства, зокрема роботи з картами, географічними даними та інформаційними ресурсами. Створення сучасного освітнього середовища з використанням цифрових інструментів. Взаємозв'язок і взаємодоповнюваність підходів.

МОДУЛЬ 2. Технології активного навчання та інструментарій моніторингу й оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках географії

Тема 2.1. Інноваційні технології активного навчання географії в 6–9 класах

Проблемне навчання: сутність, механізм реалізації, створення проблемних ситуацій на основі реальних географічних явищ і процесів, методи стимулювання пізнавальної активності. Проектне навчання: сутність, переваги, етапи реалізації навчального проекту в географії (дослідження територій, явищ, процесів). Спільні та відмінні риси проблемного та проектного навчання. Кооперативне навчання: методи організації групової роботи, стратегії кооперації, формування навичок співпраці під час виконання географічних завдань. Оцінювання результатів групової діяльності (матриця оцінювання).

Тема 2.2. Глибинне навчання та критичне мислення: стратегії активізації пізнавальної діяльності учнів

Глибинне навчання. Розвиток критичного, просторового мислення та когнітивної гнучкості учнівства на уроках географії. Організація навчальних завдань, що передбачають аналіз, порівняння, узагальнення географічної інформації, інтерпретацію карт, статистичних даних і візуалізацій. Практична спрямованість навчання. Включення учнівства в активну пізнавальну діяльність.

Тема 2.3. Стратегії конструювання завдань та критеріального оцінювання в 6–9 класах

Компетентнісно орієнтовані завдання: сутність, структура, методичні підходи до розроблення. Створення навчальних ситуацій для розв'язання практичних проблем із використанням географічних знань, карт і даних. Формувальне оцінювання: принципи, інструменти, методи самооцінювання та взаємооцінювання. Організація рефлексії навчальної діяльності та аналіз результатів навчання.

Тема 2.4. Використання цифрових географічних інструментів та геоданих в освітньому процесі

Цифрові інструменти в навчанні географії: онлайн-карти, геоінформаційні сервіси, платформи для візуалізації даних. Робота з географічними даними: пошук, аналіз, інтерпретація та представлення інформації. Використання інтерактивних карт, супутникових знімків і відкритих геоданих у навчальному процесі. Організація дослідницької діяльності учнівства з використанням цифрових ресурсів. Формування інформаційної та медіаграмотності під час роботи з географічною інформацією, критична оцінка джерел і результатів дослідження.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

- аналіз навчальних ситуацій із позицій педагогічних підходів;
- розроблення фрагмента уроку географії з урахуванням компетентнісного підходу та розвитку життєвих навичок;
- розроблення навчального завдання з організацією активної пізнавальної діяльності учнівства;
- створення інтегрованого (STEM) завдання з поєднанням географії з іншими освітніми галузями;
- проектування освітнього середовища уроку географії з доббором інструментів, картографічних матеріалів і цифрових ресурсів;
- створення проблемного завдання для уроку географії;
- планування навчального проєкту з географії з визначенням мети, етапів, продукту та способів оцінювання;

- організація кооперативної діяльності з розподілом ролей і розробленням матриці оцінювання групової роботи;
- розроблення завдань для розвитку критичного та просторового мислення;
- конструювання компетентнісно орієнтованого завдання з географії;
- розроблення інструментів формування оцінювання;
- організація рефлексії навчальної діяльності із застосуванням прийомів самооцінювання та взаємооцінювання;
- використання цифрових географічних інструментів і ресурсів (онлайн-карти, геосервіси, візуалізації даних) для створення або аналізу навчального кейса;
- розроблення безпечного освітнього середовища з урахуванням принципів медіаграмотності та академічної доброчесності.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

- опрацювання нормативних і методичних матеріалів щодо реалізації педагогічних підходів у навчанні географії та підготовка узагальнених висновків;
- аналіз можливостей застосування сучасних підходів (компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, STEM-орієнтованого) у власній педагогічній практиці;
- узагальнення особливостей використання технологій активного навчання (проблемного, проектного, кооперативного) на уроках географії;
- добір і систематизація завдань для розвитку критичного та просторового мислення учнівства;
- розроблення прикладу компетентнісно орієнтованого завдання з географії з визначенням критеріїв оцінювання результатів навчання.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 09.03.2026).
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 09.03.2026).
3. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : постанова КМУ № 800 від 21.08.2019 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.03.2026).
4. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік : розпорядження КМУ № 174-р від 24.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.03.2026).
5. Про повну загальну середню освіту : Закон України № 463-IX від 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 09.03.2026).
6. Професійний стандарт за професіями «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ МОН України № 1225 від 29.08.2024. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66e/806/fcb/66e806fcb90e2017837434.pdf> (дата звернення: 09.03.2026).

Основна література

1. Концептуальні засади природничої освітньої галузі. URL: https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/pryrodnycha/#flipbook-df_rand2352952413/1/ (дата звернення: 09.03.2026).
2. Модельні навчальні програми для 5–9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). Географія (6–9 клас). URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (дата звернення: 09.03.2026).
3. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання : наказ Міністерства освіти і науки України № 1093 від

- 02.08.2024. URL:
<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodootsiniuvania-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 09.03.2026).
4. Природнича освітня галузь: як оцінювати в Новій українській школі : метод. посіб. URL:
chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://osvita.ua/doc/files/news/956/95604/Prirodnicha_osvitnya_galuz.pdf (дата звернення: 09.03.2026).
5. Про окремі питання оцінювання результатів навчання : лист МОН України № 1/4895-25 від 14.03.2025. URL:
<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/67d/44e/c61/67d44ec61e945882496290.pdf> (дата звернення: 09.03.2026).
6. Типові освітні програми. URL:
<https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2> (дата звернення: 09.03.2026).

Додаткова література

1. Освіта для життя. Природнича галузь. URL:
<https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/pryrodnycha/> (дата звернення: 09.03.2026)
2. Цифрова трансформація освіти і науки [Електронний ресурс] : сайт. – URL:
<https://mon.gov.ua/tag/tsifrova-transformatsiya-osviti-inauki?&tag=tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki> (дата звернення: 09.03.2026).
3. Доценко С. О. Онлайн-безпека учасників освітнього процесу в умовах дистанційного і змішаного навчання : навч.-метод. посіб. / С. О. Доценко, В. В. Ворожбіт-Горбатюк, Т. М. Собченко. Харків : Ранок, 2021. 192 с.